

Rausa

OPEN
M **NU**
MENTEN

Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 6 maal per jaar. Achtste jaargang nr. 5, september 2020

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werken mee aan dit
nummer: Bart Caulier, Hu-
bert De Bolle, François De
Neef, Willy De Smedt,
Amy Roosens, Fotografen-
vereniging Roosdaal (Leo
Van Vreckem, Jean-Pierre
Vermeiren, Louis Van
Eenoo, Emiel Borguignon,
Norbert Verbestel, Jan De
Mont)

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvoudig
bericht te sturen naar
erfgoed.rausa@gmail.com

Bankrelatie:
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

*Deze publicatie kon gerealiseerd worden dankzij de steun van
het Gemeentebestuur van Roosdaal en de Cultuurraad.*

Rausa verschijnt in februari, april, juni, augustus, sep-
tember en december in digitale versie en op aanvraag
in gedrukte versie. De digitale nummers zijn gratis.
Wie een gedrukte versie wil, kan zich in december
2020 abonneren voor de volgende jaargang. **In de
loop van het jaar worden geen nieuwe gedrukte
abonnementen genoteerd.**

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil be-
zorgen, is hartelijk welkom. De bijdragen graag inleve-
ren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 0473 11 25 00

Abonneeradres: erfgoed.rausa@gmail.com

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	Om te beginnen
Blz. 3	Inleiding (Bart Caulier)
Blz. 4	Preambule (François De Neef)
Blz. 10	Kapelletjesweg (Hubert De Bolle)
Blz. 12	De Hoge Berg in beeld
Blz. 13	Die historie van Ledeberghe ende Paemele
Blz. 21	Het huis op de heuvel
Blz. 27	Heimwee
Blz. 20	Avond op de heuvel (J.-P. Vermeiren)

Op de voorpagina:

Villa Kapelleweide, een foto van Leo Van Vreckem

Keer op keer draaiden de zorgvuldig opgezette expedities op niets uit. Diep weggestopt in de ontoegankelijke Zuid-Amerikaanse jungle wacht het mythische *Goudland* nog steeds op de boude ontdekkingsreiziger die het weet bloot te leggen. De 16de- eeuwse Spaanse *conquistadores* speurden als eersten onverdroten in de Andes naar het Indianenrijk van *El Dorado*, de *vergulde* koning, zo genoemd omdat hij – zijn status alle eer aan doend – zich met goudstof liet bedekken. Een stad volledig opgetrokken uit het edele metaal of een meer, tjokvol gouden godenoffers, verzonken onder de waterspiegel, het blijft een legende.

De verlokkingen van onmetelijke rijkdommen lokken ook dichterbij huis gelukszoekers die de plaatselijke overleveringen op hun mogelijke waarheidsgehalte willen testen. Eeuwen vóór Spaanse veroveraars hun Eldorado-queeste startten, situeert zich een, weliswaar afgeslankte, variëteit ervan op de Ledeberg. Voornamelijk edelen, opgetooide jonkvrouwen en ridders met naam en faam hadden zich op en rond de burcht verzameld. Op uitnodiging van Willem II, heer van Ledeberg, schoven ze na het riddertorrenooi aan voor een succulent banket. De heuvel, geërodeerd door de ondergrondse waterstromen die er uit opwellen, kon het gewicht van al die pracht en praal niet torsen. Uit het niets verscheen een zinkgat. Het selecte gezelschap, en met hen ook alle goud, zilver en andere kostbaarheden, werd verzwoegen en diep in de heuvel begraven.

Fortuinzoekers die de flanken van de Ledeberg sindsdien met schop of spade te lijf gingen, vonden geen grammetje edel metaal dat deze legende zou kunnen staven. Hoegenaamd niet nodig dus om een metaaldetector mee te zeulen naar de Open Monumentendag op en rond Ledeberg. Liever dan u in het zweet te werken op zoek naar gefingeerde ondergrondse schatten, kan u er genieten van het rijke verleden.

Op het terrein van villa 'Kapelleweide', de rijzige, statige witte villa op de flank van de Ledeberg, gebouwd door goudsmid Altenloh, vindt u een tentoonstelling die de geschiedenis schetst van de Ledebergse heuvel, het verdwenen kasteel, de burchtkapel en van de villa zelf natuurlijk.

Dat een goudsmid zijn stekje bouwt op nauwelijks een steenworp afstand van waar al dat legendarische goud en zilver ooit in de bodem verdween, durven we stellig een toevalligheid noemen. Maar met deze legende én een residerende goudsmid, heeft Ledeberg toch wat de allure van een Roosdaals Eldorado. Deze Open Monumentendag biedt dan ook een 'gouden kans' om de erfgoedkundige waarde van deze plek te ontdekken. Om van de ontroerend mooie vergezichten over de wijde omgeving vanuit dit unieke uitkijkpunt nog maar te zwijgen.

Uw bezoekje meer dan waard dus! We wensen u een fijne Open Monumentendag 2020 toe!

Bart Caulier

*Terras van de 'Villa Kapelleweide',
foto Louis Van Eenoo*

Toen zakenman en politicus Jozef De Schep- per begin jaren 1920 aan de Brusselstraat, rechtover het Withof, zijn statige woning in maaslandstijl realiseerde, was de mei nog niet gestoken of de woning werd bedacht met de naam **'t Uilenkot**, naar het stenen symbool van wijsheid dat vanop het balkon het ootgat nauwgezet in het oog houdt.

Dat sarcasme moet het volk van Pamel in de genen zitten want toen een paar decennia later bovenaan de westflank van de Ledeberg een pittoresk landhuis neergepoot werd, kreeg het meteen de naam **'t Stro- kasteel**.

De oudste lezers herinneren zich zeker het opvallende dak van deze woning dat deels uit stro en deels uit pannen bestond. De volgende generatie hield het bij de **Villa Altenloh**, naar de heer des huizes, weldoener van de Ledebergse kapel. De jongste generatie opteert steevast voor het **Huis van den Advocaat**, en daarmee bedoelt zij Meester Ronse zaliger memorie.

Vooraleer we ter gelegenheid van Monumentendag 2020 het ontstaan en de uitbouw van dit landgoed uit de doeken doen en u vergasten op allerlei weetjes en anekdotes, stel ik voor om eerst, bij wijze van introductie, een beeld op te hangen van de ruime omgeving van het landgoed doorheen de tijd.

Taalkundig is "Ledeberg" wat men noemt een reduplicatie van 'Lede' en 'Berg', twee termen die in feite dezelfde lading dekken. Voor wie destijds uit het vlakke Vlaanderen over Aalst of Ninove oostwaarts trok, fungeerde Ledeberg met zijn beukenkroon als een baken aan de horizon, de 'eerste heuvel van Brabant'.

Geprangd tussen de **Kleinen Berg** en het domein **Puttenberg** wordt het landgoed Altenloh vandaag middendoor gesneden door de kasseien van de **Hogen Berg** die, met 30 m boven zeeniveau aan zijn voet en om en bij de 80 m aan zijn top, generaties lang het uitgelezen terrein was voor de *schofferdijnende* jeugd. En wie ondanks het beslag op zijn blokken met gebroken schoeisel thuiskwam, mocht na de zalving direct een stevige ijzerdraad zoeken om de brokken samen te binden tot er een nieuw paar aan af kon. Toen blokken uit de mode raakten werd de leren schoolkabas gebruikt voor de glijvlucht van Ledeberg naar Pamel.

Deze beschouwingen terzijde gelaten, het feit dat de noord-, west- en zuidflank van de Ledeberg lang gespaard gebleven zijn van bebouwing, is te danken aan het feit dat de familie Lévis de Mirepoix, nazaten van de laatste Heren van Ledeberg-Pamel, de goederen rond hun kapel te Ledeberg pas in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog verkocht of weggeschonken hebben. In de middeleeuwen was het hier alom bos. In 1437 telde Pamel 105 nederzettingen. In 1496 waren dat er nog slechts 49. Anno 1684 was het bosbestand al teruggedrongen tot 170 bunders, waarvan het leeuwendeel te Ledeberg en Berchem lag. In 1846 was dat verder geslonken naar 142 hectaren.

De Hoge Berg, de perfecte glijbaan van Ledeberg naar Pamel.

Eén van de zeldzame gebouwen op deze drie bergflanken was de boskappel die Anna Dooms nu meer dan 300 jaar geleden liet optrekken tegen de Kleine Berg aan het knooppunt van meerdere thans verdwenen baantjes. Op blz. 11 vertelt Hubert De Bolle meer hierover.

Rechts op de foto de kapel van Anna Dooms, pachtès van het Gasthuishof. De bidplaats stond aan de zoom van Ledebergbos, aan het knooppunt van meerdere veldwegen. Omstreeks 1860 waren al deze akkers nog bebost.

Lang voor de boskapel gebouwd werd was het enige gebouw op de drie heuvelflanken de Ledebergse leprozerij aan de voet van de Puttenberg (nu Wantj van Pollitjes). Maar ook Pamel had er een ter hoogte van het **Terregat** (foto hieronder).

Het schaamlapje aan bomen dat we nu nog op Ledeberg aantreffen reikte omstreeks 1860-70, volgens de kadaasterkaarten van Popp, nog tot tegen de Klei. Maar ook lageraf, tussen de Kapellestraat en het Gasthuishof, stonden flink wat bomen: het **Papaertbos** waarvan de restanten na WO I voor de bijl gingen. De Kapellestraat werd trouwens ook courant **Papaertstraete** genoemd.

Aan de Klei, waar laatst dokter Roosens, Remi van Lippekes, meester Cyriel en Polyte de schoenmaker woonden, stonden tot tegen de straat beuken. Enkel in de punt van de Klei, waar weleer Pitje Mares en Rieken Totten aan tafel zaten, stonden twee doeningen; rond 1860 woonden daar Mattheus Braeckmans en de familie Hellinckx. Achter deze huizen liep het bos door tot het wegje van *Plattes* naar de kapel van Anna Dooms aan de Kleine Berg. Van hieruit liep het bos noordwaarts door, over de tenen van Hoge en Kleine berg, tot het Puttenbergbos.

Achter deze hoplochting lag ooit de zoom van het Ledebergbos. Links in beeld de rand van het Puttenbergbos.

In het Puttenbergbos, en hiermee belanden we bij de noordflank van de Ledeberg, werden de beuken in twee fasen gerooid. Eerst kort na de eeuwwisseling, om de schenking aan de kerkfabriek door de familie de Mirepoix te bekostigen voor de bouw van de nieuwe kerk van Pamel en daarna, tijdens het interbellum, voor de bouw van het kasteel Puttenberg en de exploitatie van de Léberg Bronnen door Jozef De Schepper.

Uit de rekeningen van de Pamelse schepengriffie over de verkoop van schaarhout eind 17de en begin 18de eeuw, kunnen we afleiden dat het bos zelfs voortliep over de latere **Clooster- of Gasthuisstraat** tot aan de **Kriebrugvijvers**. Toponiemen als de **Wolvenstraat**, de **Heide**, het **Bouchout** en het **Plantsoenbosch** herinneren ons aan nog oudere bebossing. Over **Kwaadvaart**, tot tegen de langgerekte heuvelrug naar Kattem, liep het Ledebergbos voort onder de naam **Boesdaelbos**. Voorbij het **Spreeuwstraetken** (de latere Bosstraat en nu Kattemkets), sloot het aan op de **Mieren**, de **Sneppen**, de **Borgelkens** en de **Aldriezen**.

Oude prentkaart van het Boesdael, bewerkt door Jan De Mont. Op deze prentkaart staat verkeerdelijk 'Bodel dal' genoteerd

De **Ruelaert**, het bos van de Brusselse patriciërsfamilie De Mol, die zich Heren van Ledeberg noemden, lag ingesloten in de Abdijbossen, die op hun beurt paalden aan het immense **Liedekerke Bos** dat van de **Dommelingen** over **Pijnegem** en over **Muylem** doorliep richting St- Katharina-Lombeek. Om een gedacht te krijgen van de schoonheid en de uitgestrektheid

van dit gebied moet je het dagboek van de Engelse kapitein Mercer herlezen die kort voor de Slag bij Waterloo te Strijtem verbleef en lange ritten te paard maakte in dit woud.

Tot slot van het bosverhaal serveren we nog een paar foto's die de pracht van de site rond Altenloh illustreren.

Prentkaart hierboven: de Kapellewei begin 20ste eeuw. Hier lagen de beuken in hun kruin met kettingen verbonden om het omwaaien bij stormweer te voorkomen. Nu is het een troosteloos asfaltplein. Maar er is hoop op beterschap. De foto hieronder is genomen ongeveer waar nu de villa Bijl staat. Voor de lens: Ledebergse landbouwers en tussen het loof, het spitse torentje van de kapel.

Ledeberg en Pamel hebben in de loop van hun geschiedenis steeds een twee-eenheid gevormd waarbij nu eens de ene en dan eens de andere entiteit bestuurlijk de overhand nam. Maar wat beide plaatsen van mekaar onderscheidt, is dat Pamel ontstaan is als een typisch Denderdorp terwijl Ledeberg, dat eerder aansluit bij het Brabantse heuvelland, gegroeid is vanuit zijn strategische ligging en het web van regionale en plaatselijke wegen rond zijn **Dries**.

Wanneer onze verre voorvaders de regio koloniseerden, speelden allerhande parameters mee in hun keuze om een nederzetting te bouwen. Voor het ontstaan van **Pamel** speelden de beemden en graslanden op beide oevers van de Dender de hoofdrol. Volgens sommige bronnen zou de naam Pamel teruggaan tot het Latijnse *pabulum* of veevoeder (op blz. 14 vermeldt Willy De Smedt ook een andere interpretatie). Deze hypothese is plausibel want de hoger gelegen kouters **Vlasveld – Gapenberg – Brempt** en **Wolputberg**, wijzen in de richting van een oude villastructuur. In latere tijden werden nieuwe percelen geroid en ontstonden vanaf het **Terregat** oostwaarts tot tegen Ledebergbos en **Buvegem**, nieuwe velden: de **Breekouter**, de **Steenberg**, de **Grote en Kleine Varinck**, **Slikboom**, **d'Eelandt** (vervorming van **Leenland**),... Aan de overkant van de Dender sloeg Pamel met het leen **Riehove** een wig van wel 25 bunders tussen Okegem en Ninove. Hier zwaaiden de ridders van **Riehove** de plak. Ze beschikten over hun eigen kapel en waren manschap verplicht aan de Heren van Ledeberg. Door dit Pamel-op-twee-oevers kwam het visrecht op de Dender aan Pamel en niet aan Ninove toe. Het leen zou ten onder gaan in de troebelen van de 16de eeuw en nooit meer herrijzen. Enkel de familienaam "de Riehove de la Kethulle" herinnert ons nog aan dit verre verleden. Ook het omwalde **Hof te Pamel**, nabij de hofkerk gewijd aan St. Laurentius die wijst op een vroege kerstening, getuigt samen met het **Hof te Oppem** aan de **Piezel** van het verste landbouwverleden van het dorp. Pamel maakte deel uit van het 'Dietsche domein' van de abdij van Nijvel en lag aan de rand van zowel het graafschap als de dekenij Halle. Maar ook andere elementen, zoals verdediging, waren voor onze verre voorzaten van belang.

Vanop het kerkhof van Pamel tekenen zich in de meersen aan de overkant van de Dender bij vochtig weer nog de sporen af van een afgegraven castrale motte die deel uitmaakte van een verdedigingslijn langs de Dender. Door de expansie van Vlaanderen in de 11de eeuw (1046-1056) werd, met de inlijving van Rijksvlaanderen (dit is het gebied tussen Schelde en Dender), de grens tussen Kroonvlaanderen en Brabant naar het oosten verschoven. Militair waren de Hertogen van Brabant toen niet opgewassen tegen de Graven van Vlaanderen. Als tegenzet steunden ze de oprichting en uitbouw in dit dun bevolkte grensgebied eerst van de Abdij van Affligem en, in 1137, van de Premonstatenzerabdij van Ninove. Deze laatste orde, met voornamelijk Norbertijnkerkloosters in Brabant, was de hertogen welgezind. Lokale heren werden door hun overheren aangespoord om de abdij te begunstigen met gronden en giften. De Heer van Ledeberg-Pamel kende in de Heer van Ninove zijn 'overheer'; deze hing in de feodale piramide op zijn beurt af van de Heer van Grimbergen. Toen de Abdij van Ninove het bedieningsrecht van de Ledebergse slotkapel opeiste weigerde Wouter Hawel, Heer van Ledeberg, echter resoluut. Hij plooide pas toen in 1179 Filips, Graaf van Vlaanderen, in persoon aan de grens te Liedekerke kwam opdagen. Een tweede tegenzet tegen verdere gebiedsuitbreiding door Vlaanderen bestond in de uitbouw van een verdedigingslinie langs de grens. Hierdoor werden de kastelen van Ternat, Lombeek, Gaasbeek en Ledeberg strategisch belangrijk. De burcht van Ledeberg bood een ver zicht over Vlaanderen en was met haar steile bergflanken en slotgracht een tegengewicht voor het kasteel van Liedekerke. Liedekerke maakte toen deel uit van de dubbel-baronie Denderleeuw-Liedekerke, waardoor Vlaanderen een enclave over de Dender bezat die reikte tot de heerweg Asse-Edingen te Borgt-Lombeek. Want inderdaad, de schepenen van Borchtlombeek gingen ten hoofde bij de Liedekerkse schepenbank. Om de macht van Vlaanderen enigszins te temperen, werd bij de totstandkoming van de nieuwe grenzen de bestuurlijke macht over Lombeek aan de Burggraaf van Brussel toegewezen, vanwaar de naam Borgt-Lombeek.

Strijtem, dat kerkelijk afhankelijk was van Borchtlombeek, viel wereldlijk onder de graaf van Leuven. En Liedekerke dat bij Vlaanderen was, hoorde kerkelijk bij de dekenij Halle. En dan was er nog de vrijheid Kattem, een bumper tussen beide machtsblokken in de feodale heksenketel.

Het bestuurlijk overwicht verschoof in de periode van de oorlogen tussen Vlaanderen en Brabant dus van Pamel naar Ledeberg. Pas in 1209 lieten de Brabanders hun aanspraak op Aalst vallen. In 1242 werd Pamel door Thomas van Savoie, de tweede echtgenoot van Johanna van Constantinopel, weduwe van Ferdinand van Portugal, in de as gelegd. In 1286, ten tijde van Willem II, bracht de Brusselse amman, Henri Leuken, zijn troepen te Ledeberg samen tegen Vlaanderen. In 1333 vond op de hoogte van **Hellekin** ('t Nelleken) een bloedig treffen plaats tussen een Brabantse militie en een Vlaamse overmacht. De Brabanders wonnen naar verluidt door vooral op de gezichten in te hakken daar de Vlamingen halfopen helmen droegen. Vanwaar het legendarische gezegde, wanneer iemand een bloedneus of een kerf in het gezicht heeft, "*Sijt gij ten Hellekin geweest?*". In 1356 trokken de Vlamingen vanuit Ninove over een front van vier mijl Brabant binnen en verwoestten er alles op hun weg. Op 17 augustus 1356 versloegen ze de Brabanders in de Slag bij Scheut. Is de burcht te Ledeberg in die dagen ten onder gegaan? In 1391 is er sprake van de Borgstat: dit is de plaats waar de burcht van Ledeberg placht te staan. Willem II van Ledeberg was kinderloos gestorven. De heerlijkheid ging over op Jan van Pamel, zoon van Godfried, die op zijn beurt een kleinzoon was van Willem I van Ledeberg. Hij bouwde rond die tijd te Pamel nabij de **Cam**, achter het latere **Meiershuis**, een nieuw kasteel, waardoor Pamel bestuurlijk weer de overhand nam op Ledeberg. Om deze bouw te bekostigen, verkocht hij grote partijen bos. Het nieuwe kasteel zou stand houden tot de geuzentijd. Na de troebelen liet Nicolas de Montmorency het herbouwen in renaissancestijl. Begin jaren achttienhonderd werd het gesloopt. Te Ledeberg verwelkomde de Montmorency in de geest van de contrareformatie de paters **Recoletten** of **Minderbroeders** van St.-Franciscus die hun intrek namen in de **Cluys**, zeer tegen

de zin van de Abdij van Ninove. In hun geschriften getuigden de Minorieten dat Ledeberg sedert vervlogen tijden door heremieten bewoond werd: *hic mons antiquitus ab eremitus inhabitatus*. Bij opgravingen rond de kapel werden ooit fragmenten van Romeinse pannen gevonden en zelfs silexen.

Rechts een deel van de gerestaureerde kluis zoals ze er vandaag uitziet. Onderaan links zijn de laatste restanten zichtbaar van het middeleeuwse metselwerk. Foto Leo Van Vreckem.

De top van Ledeberg is dus al zeer lang bewoond. Was Pamel een typisch denderdorp dat vooral teerde op de landbouw, dan moest het dunbevolkte Ledeberg het vanaf de 11de eeuw voornamelijk hebben van de strategische controle over het wegennet naar het Brabantse hinterland. Omgeven door bossen was Ledeberg alleen open in oostelijke en deels in zuidelijke richting. Hierbij speelde de Dries op een boogscheut van de burcht een centrale rol. Van hieruit vertrok oostwaarts de **Hoge Straete** naar de vrijheid Kattem. Eveneens oostwaarts, naar Strijtem, de **Lostraat**, een toponiem dat verwijst naar de vroege ontbossing aldaar. Ook het aanpalende **Bouchout** wijst naar beukenbos. Afgeboord door de **Coekelberg** (nu Kleine Lostraat), de Pinijzets en de Profetenstraat lag een nederzetting waarvan de oudste geschiedenis nog moet geschreven worden; het was lange tijd de thuishaven van de pachtersgeslachten *Vanderelst* en *Van Eeckhoudt*, nu bekend als het **Hof te Truies**.

Lager af aan de Lostraat, nog voorbij het **Fraeyenveldeke**, lag de Ledebergse brouwerij of **camme**. Je kon ze ook bereiken via het **Hellegat**. Bij de intrede van de gezusters Gina, Heilwich en Margriet van Ledeberg in het klooster van de Witte Vrouwen (ook klooster van Jericho genoemd) aan de Graanmarkt te Brussel, omstreeks 1288, schonken de Heren van Ledeberg enkele partijen land aan dit klooster. Jericho kocht ook de Ledebergse brouwerij of camme op. Dit zou de kern vormen van het latere **Hof ter Lo** (het *Hof van de Ro*). De goederen van Jericho werden eeuwenlang gepacht door het Hof te Stene. Aan het Brusselse St.-Jansgasthuis schonk Willem I van Ledeberg omstreeks 1231 niet minder dan 17 bunder land met de bedoeling er een gasthuis op te bouwen. Zijn zoon Jacob (+1240) was er immers ingetreden. Deze schenking vormde de grondslag van het omwalde **Gasthuyshof** dat bewoond werd door gerespecteerde pachters. Hun ploegen doorliepen 69 bunders grond van Lombeekstraat tot Strijtem.

Meer zuidwaarts, aan de heerweg van Wolfput naar Strijtem lag het leen **Dalem** of **Landergem** (nu Groenenboomgaard, *te Champetters*). Hier, op Nederledeberg, woonde het riddergeslacht *de Vale* of *de Landergem*. Wat verder zuidwaarts lag de motte van **Suyvene**; hier had het riddergeslacht *de Suvene* het laatste woord. Het Hof te Suyvene lag aan de oorsprong van het **Oudhof**, het **Hof te Steenborre** (*Walckiezes*) en het **Hof te Stene** in de **Nattemeers**, thuishaven van de *de Lapidibus*. De splitsing van Suyvene vond vermoedelijk plaats toen de Brusselse patriciersfamilie *de Mol*, verwant met de Heren van Ledeberg, er eigenaar van was. Ruelen de Mol trouwde immers met Elisabeth van Ledeberg, dochter van Renier. We sluiten onze ruime verkenningstocht rond het Strookasteel af met twee foto's uit de onmiddellijke buurt.

François De Neef

In 't jaar des Heren toen men schreef MMXX, omtrent St.-Jan

Naast dit groepje mensen (rechts), dat geniet van het vergezicht vanaf de Hoge Berg, zie je links het omheinde graf van Willy Arendt, een Duitse soldaat, op die plek gesneuveld in de meidagen van 1940

Tot slot deze prent (links) die we de lezers niet willen ontzeggen: vier jonge gasten kozen als achtergrond voor hun groepsfoto het huis Altenloh in aanbouw (1942). V.l.n.r.: Jozef De Neef (°1922) Jef van Milleken de kleermaker, Amedé Braeckmans (†) Amedeken, Corneel De Saeger (°1922-†2018) Cornel van Milleken Poetj en Alfons Kestens (°1922-†2004) Fong van Tokken.

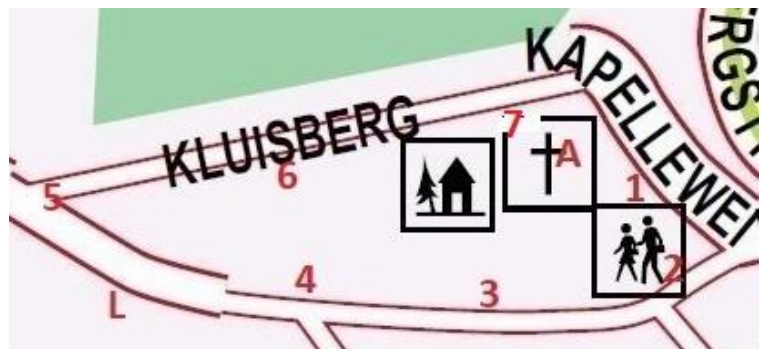
Kapelletjesweg

Foto: Leo Van Vreckem

Op 9 februari, de feestdag van Sint-Apollonia kwamen tot in de jaren (19)50 drommen gelovigen van ver en dichtbij naar de kapel van Ledeborg om aan de heilige te vragen verlost te worden/blijven van tandpijn. Ook op een gewone zondag waren er telkens bedevaarders die knielden voor het beeld van Sint-Apollonia en er baden (of de mis bijwoonden), om daarna de ommeegang te doen langs de 'Kleineberg' (nu 'verlengde' van de Varing) en 'Hogeberg' (nu Kluisberg). Ook bij de Lievevrouwkapel aan de voet van de 'berg', op de Varing, werd even halt gehouden en gebeden. In 1926 liet kapelaan De Roeck langs die ommeegang betonnen kapelletjes op voet plaatsen, met ieder een afbeelding van de 'Zeven Smarten van Maria'. En uiteraard werd er vanaf toen bij elk van de kapelletjes gestopt en gebeden. (Na 1970 hebben vandalen de kapelletjes fel beschadigd, sommige stuk geslagen, daarna werden ze verwaarloosd.)

Laten we de ommeegang nog eens overdoen:

A = Apolloniakapel/kerk.

- In oorsprong (12^e eeuw) is ze een slotkapel, de meter dikke muur langs de pastorietaan is nog een laatste overblijfsel.
- Van een eenvoudige rechthoekige ruimte werd de kapel verbouwd naar een complexe structuur met verstrengeling van kapel – kluis – pastorie.
- Vanaf de Heren van Ledeborg tot 1921/1923 was de kapel eigendom van verschillende adellijke families, door opvolging Heren/Vrouwen van Pamel-Ledeborg.

- Vanaf 1226/1247 werd de kapel bediend door norbertijnen van de abdij van Ninove, vanaf 1640 kwamen paters recollecten in de Kluis wonen en waren er religieus actief (hoewel er toen ook nog norbertijnen als kapelaan hebben gefungeerd), vanaf 1816 deden seculiere priesters de dienst.

- Maar al die eeuwen moest men van op Ledeberg voor doopsels, huwelijken, begravingen, voor (bijna alle) plechtige vieringen naar de kerk van Pamel aan de Dender. Vanaf begin 19de eeuw hebben de Ledebergenaars dan gestreden voor erkenning en meer zelfstandigheid, maar pas in 1963 werd hun kapel parochiekerk.

- Ook al werd Sint-Apollonia er al voor 1608 vereerd, toch werd ze pas in het begin van de 20^e eeuw patrones, voor haar was het O.-L.-Vrouw, hulp der Kristenen. Zij prijkt nog altijd in het hoofdaltaar.

1 = 1ste statie (of halte): De voorzegging van Simeon in de tempel

2 = 2^{de} statie: De vlucht naar Egypte

3 = 3^{de} statie: Het verlies van Jezus in de tempel.
Een brokstuk van het kapelletje staat er nog!

4 = 4^{de} statie: De ontmoeting op de Calvarieberg

L = Lievevrouwkapel. Foto onderaan links, genomen in 1984. De prachtige es ernaast is intussen 'gesneuveld'. In de achtermuur van het kapelletje werd een arduinen gedenksteen gemetseld met erin gebeiteld: 'ANNA DOEMSCHE DOEN MAECKEN DESE CAPPEL A° 1717'. (De tekst werd overschilderd en is moeilijk leesbaar: het kan ook 1712 of 1713 zijn geweest.) Waarschijnlijk wordt Anna Dooms (1651-1729) bedoeld, pachteres op het Gasthuishof aan de Lombeekstraat. Het is gissen naar de reden waarom ze nogal ver van haar woonplaats een kapelletje liet bouwen. Hebben de recollecten uit de Kluis de plaats aan de rand van het Ledebergbos voor haar uitgekozen, tevens als rustplaats voor de bedevaarders, ongeveer midden de ommegang van Sint-Apollonia? In 1984 werd het kapelletje nog door de burens gerestaureerd.

5 = 5^{de} statie: Maria bij Jezus onder het kruis.

6 = 6^{de} statie: Maria omhelst Jezus' dode lichaam na de kruisafneming. Op de foto rechtsonder het kapelletje vandaag, scheef gezakt tussen de struiken

7 = 7^{de} statie: De graflegging van Jezus

Gaan we nog tweemaal rond zoals de bedevaarders?

Hubert De Bolle

De 'Hoge Berg' in beeld

De Ledebergse heuvel en meer bepaald villa Kapelleweide, zijn het onderwerp van de Roosdaalse Open Monumentendag (13 september 2020). Onze auteurs graven in een ver en nabij verleden om een historische schets te maken van de 'Hoge Berg' en omgeving. Maar ook onze vrienden van de Roosdaalse fotografenvereniging maakten hun reputatie meer dan waar met een prachtige fotoreeks. Emiel Borguignon, Louis Van Eenoo, Leo Van Vreckem, Norbert Verbestel en Jean-Pierre Vermeiren: dankjewel!

Die historie van Paemele ende Ledeberghe ontvouwt

Pamel en Ledeberg, en hun geschiedenis, zijn uiteraard onlosmakelijk met elkaar verbonden. Toch waren het gedurende lange tijd, zeker tot het midden van de 18de eeuw, twee haast op zichzelf levende gemeenschappen. Zonder vanzelfsprekend 'Poulc' te vergeten, een gemeenschap die dan weer sterk aanleunde bij 'Meerbeek'.

De eerste Pamelse gemeenschap ontwikkelde zich in de 8ste - 9de eeuw op een eilandje omstuwd door twee Denderarmen, hoofdzakelijk gelegen op haar rechteroever. Daarop bouwden onze verre voorouders een motte. Pas twee, drie eeuwen later kan men van de dorpsgemeenschap Pamela, spreken. En ook de Ledeberg was al gauw bewoond. Het was dan ook een gedroomde strategische site van waarop men tientallen kilometers ver over de bossen van Vlaanderen kon uitkijken.

Meimaand 1956. Bloedheet. De mussen vallen letterlijk uit de dakgoot. Meester Willy (Braeckmans) is in zijn element. Wijd gesticulerend en over en weer benend op de verhoging vóór het zwarte bord, 'den tree', neemt hij ons mee naar de vlakte tussen het Hof te Cam en de Walputhoeve waar de graaf van Vlaanderen en de hertog van Brabant met hun legers tegenover elkaar staan. Alle leerlingen van zijn graadsklas (1ste en 2de leerjaar) hangen aan zijn lippen. In onze verbeelding staan we, onze goeiendag in de grond geplant, de aanstormende Vlamingen op te wachten. Wij zijn Pamelaars, dus Brabanters en uiteraard vechten we voor de hertog. De bel voor de speeltijd haalt ons uit onze trance en na een spijtige zucht drummen we door de deur om op de koer de strijd te gaan herbeleven. Die dag zijn er wel een paar met een bloedneus bij Meester Elpers, de Bestuurder, verzorgd moeten worden. Vele Pamelaars hebben in hun schooljeugd deze verhalen gehoord, opgeslorpt en meestal weer vergeten. Ons geheugen is immers kort en selectief. Daarom deze opfrissing.

De pagus Bracbatensis ofte Brabantgouw

De laatste West-Romeinse keizer, Romulus Augustus, deed hier in het jaar 476 definitief het licht uit. Al in de eeuwen daarvoor hadden zich in het gebied ten westen van de Rijn, de officiële grens die de Romeinen hun limes noemden, grote groepen immigranten van Frankische herkomst gevestigd. Zij werden gedoogd door de Romeinen en waren soms zelfs hun bondgenoten.

Na het vertrek van de laatste Romeinse legioenen ontwikkelden zich hier mettertijd tientallen autonome gebiedjes onder leiding van zelfbenoemde heren, bosgraven, markgraven, baronnen, ja zelfs koningen. Denken wij maar aan Clovis die vanuit zijn thuisbasis, de regio rond Doornik, niet alleen de Nederlanden maar ook grote delen van het huidige Frankrijk en Duitsland onder zijn gezag wist te brengen. Drie eeuwen later zou één van zijn nakomelingen, Karel de Grote, een wereldrijk uitbouwen. Na de dood van Lodewijk, de zoon van Karel de Grote, werd het grote rijk verdeeld tussen de kleinzonen van de grote keizer. Karel de Kale verwierf West-Francië (waarvan Frankrijk de kern werd), Lotharius verwierf het Middenrijk (dat later werd opgesplitst in Opper-Lotharingen en Neder-Lotharingen) en Lodewijk de Duitser kreeg Oost-Francië (het latere Heilige Roomse Rijk). De Brabantgouw lag in Neder-Lotharingen en was schat- en leenplichtig aan de keizer van het Heilige Roomse Rijk. Vlaanderen lag in West-Francië. Nu beginnen wij er te komen. Brabant was oorspronkelijk de naam van de Karolingische gouw (pagus Bracbatensis), die zich uitstreckte tussen de Schelde, de Rupel, de Dijle en de Haine, en bestond al in de 7de eeuw. Al op het einde van de 8ste eeuw en in de eerste helft van de 9de eeuw hielden de Noormannen lelijk huis in onze contreien. Een trauma dat bij de toenmalige bevolking en zeker tot in de 19de eeuw bij hun nakomelingen bleef nazinderen. De Noormannen of Vikings gebruikten voor hun invallen in het binnenland veelal de rivieren, de gemakkelijkste transportweg voor hun snekken.

Zo ook de Dender. De Frankische graven, heren en edelen hadden al te lang deze natuurlijke verdedigingslijn verwaarloosd en tegen de barbaren uit Scandinavië was in het begin meestal weinig kruid gewassen. Tot het beseft groeide dat een heuse verdedigingslijn om en rond de Dender onontbeerlijk werd. Wat aanleiding gaf tot het aanleggen van (minstens) een tiental castrale mottes (of motteburchten of castrale motten; castrum is Latijn voor burcht) tussen Dendermonde en Geraardsbergen. Deze mottes werden meestal opgebouwd in waterrijke gebieden, want daar was een verdedigingskracht vlug voorhanden. Zo ook tussen de twee Denderarmen, op een boogschuit van de locatie die mettertijd zou uitgroeien tot de gemeenschap Pamel.

De Borgstad in vroeg-Pamel

Deze motte werd 'Borgstad' geheten (zie Hendrik Vangassen). In de archieven van de abdij van Ninove staat o.m. volgende tekst: *'den ommeloep om de borchstat tussen scooster meersch van ninove en min vors. heer jans meersch geheeten den ommeloop' (1394 en 1473)*. Zij lag ter hoogte van het Schuit (vroeger de Koestraat, nu de Pieselstraat; zie foto hierna) maar was wel al op het einde van de 12de eeuw volledig verdwenen (zie Gerard Van Herreweghe). Nog altijd blijven wel de sporen ervan zichtbaar. Kijk maar op onderstaande foto.

Borgstad had een diameter van iets minder 80 meter en stond; ruw geschat, op een ronde site van 50 are. Na de kanalisering van de Dender in de jaren 1863-1868 kwamen de resten van de Borgstadsite op de linkeroever te liggen. De rechte trekkingen van de Dender reduceerden de lengte van de Dender tussen Ath en Dendermonde van 80 naar 65 km. Hier in Pamel werd de Dender van 10 tot 18 meter verbreed (zie Hendrik Vangassen). Uiteraard werd ze ook uitgediept. Nu werd scheepvaartverkeer tot Ath mogelijk.

Pamela

Het dorpje van een tiental hutjes en een schamel kerkje groot werd voor het eerst in oude teksten vernoemd als Pamela in 1179, als Pamala in 1195, daarna o.a. in 1307 apud (in de buurt van) Pamellam en als Pamelen in 1662. Het toponiem (de plaatsbenaming) is zeer oud en zou Indo-Europees van oorsprong zijn. Dit geeft dan weer stof voor twee verschillende etymologische verklaringen.

Ofwel uitgaand van 'pa-'. Dit verwijst dan naar voederen, weiden en veevoeder (zie ook het Latijnse pabulum=voedsel). Pamel is dan een plaatsnaam die duidt op weidegebieden. Ofwel uitgaand van het Germaanse 'bham' + suffix 'alā'; 'bham' = schitterend. Dit verwijst dan naar de Dendermeersen die blank stonden in de winter.

Pamel zou zo een waternaam zijn om deze meersgronden te benoemen. Historicus Bernard Roobaert houdt het op deze tweede hypothese.

In juni 1880 werd door de Bestendige Deputatie van Brabant beslist, en zo aan de gemeenteraad betekend, dat de gemeente voortaan Pamel zou heten, zonder 'a' of 'e' als slotletter.

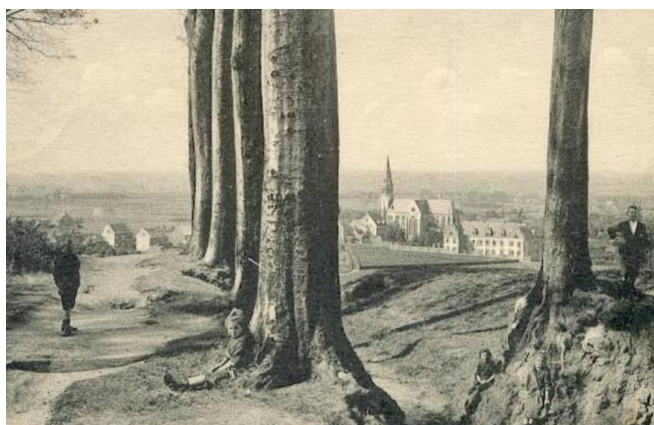
Ledeberghe

De naam Ledeberg zou stammen uit het Germaanse woord voor helling, zijnde *χliβa*.

Al in 1162 wordt een Heer Van Ledeberghe, Simon Van Ledeberghe, vermeld. Zijn herkomst is onduidelijk. Ook Prof. Em. Raoul Bauer kan hier geen zekerheid brengen. Sommige bronnen vermelden wel terloops de rol die Graaf Godfried II van Leuven, bijgenaamd 'de Jonge' (°1105 +1142), hier zou gespeeld hebben. Deze zou om strategische redenen een aanzet hebben gegeven voor de bezetting van de Ledeberg en de bouw daar van een heuvel-motteburcht.

Simon van Ledeberghe woonde met zijn gezin in de burchtmotte, gebouwd op het einde van een steile helling, op de top van de Ledeberg. De berg zelf fungeert als een enorme motte en is een getuigenheuvel, een kuitenbijter zoals er zoveel in Vlaanderen liggen. Vlaamse getuigenheuvels vinden hun oorsprong in het Mioceen, 20 tot 5 miljoen jaar geleden, dus toch wel al een poosje geleden, toen de zee nog half Vlaanderen overspoelde.

Mettertijd kwam vooral het zuidwesten van Vlaanderen boven de zeespiegel te liggen. Getuigenheuvels bleven achter en erodeerden minder, onder meer omdat hun zandondergrond met ijzer was vermengd. Zo werden zij de 'getuigen' uit een tijdperk waarin Vlaanderen met metersdikke zandlagen was bedekt.

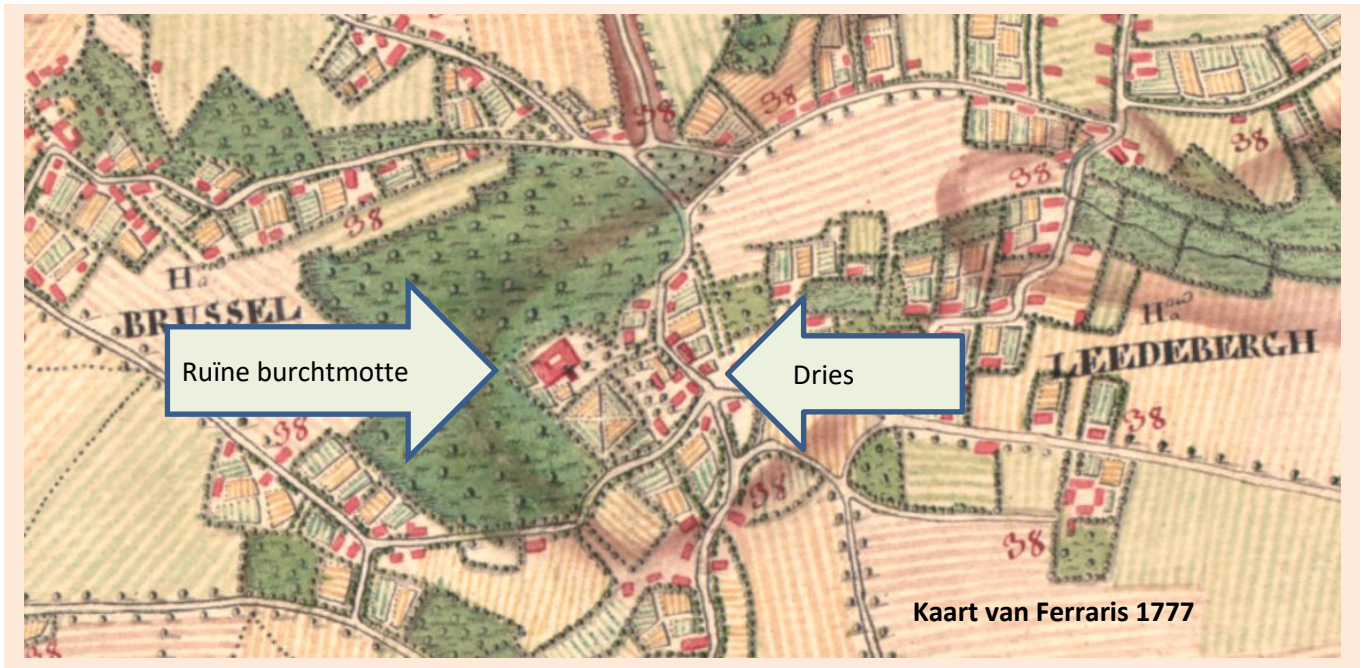

Inderdaad, toen wij vijftig, zestig jaar geleden op de nog voor het grootste deel onbegroeide Hogeberg gingen spelen, waren de ijzerlagen in de taluds nog goed te zien. Een uurtje 'katje wegstoppes' maakte dat we veelal roodbestoft thuis kwamen, tot 'joliijt' van moeder.

Het opperhof, het hart van de burcht, lag dertig tot veertig meter hoger dan het Varentveld waar de huidige wijk Varing nu nog een overblijfsel van is. Het neerhof viel waarschijnlijk samen met de huidige Kapelleweide, de Kluis, en een deel van het klooster en de schoolgebouwen. Op de afbeelding van het Schepenzegel uit 1268, toen Willem II van Ledeberghe hier de plak zwaaide, zien we de vierdelige burcht (donjon) geflankeerd door twee bomen op een vierdelige motte.

Uit strategisch oogpunt was de burcht bijzonder gunstig gelegen. Op de iets verder naar het oosten liggende 'Ledeberghedries' kwamen ook verschillende gewestwegen samen. Een dries is een plaatsnaam (een toponiem dus, ook 'meent' of 'mient' genoemd) en betekent 'gemeenschappelijk weiland' waar het vee mocht grazen en waar veelal ook een grote drinkplaats was.

Archeologisch is er van de burchtsite maar weinig bekend. Diverse bronnen vermelden dat de Ledeberg al in het Neolithicum (3400 tot 2800 v.Chr.) zou bewoond geweest zijn. Er zouden hier zelfs silex-werktuigen zijn gevonden. Echt bewijs wordt evenwel niet geleverd.

Gerard Van Herreweghe vermeldt wel dat de zuidwestelijke wallen van de burcht in de jaren 1850 nog bloot lagen maar nadien grotendeels werden weggestopt onder gestort vuilnis. In die tijd was het motto nog: "opgeruimd staat netjes". Wat wél nog zichtbaar bleef in het bos waren de vestinggrachten. Gezien de ligging ging het hoogstwaarschijnlijk wel om droge grachten.

Toen meester Willy ons toentertijd meenam op schooluitstap naar Ledeberg, troonde kapelaan Vanderborcht ons fier mee naar zijn tuin waar hij ons een buitenmuur van de kapel liet opmeten. Hier zou de meester later een paar rekenlessen aan wijden. Achteraf wist hij te vertellen dat deze zuidwestelijke muur van de kapel (sinds 1963 de kerk), naast het altaar van Sint-Apollonia, het enige overblijfsel was van de burcht. Boven het hoofd van de patroonheilige met de trektang prijkt trouwens het wapen van een de Heren van Ledeberg uit de vroege 17de eeuw, ene Claude d'Ongnies, telg uit een aanzienlijk Artesisch (nu departement Pas-de-Calais in Frankrijk) geslacht en tweede echtgenoot van Anna de Croÿ. De Ledebergheburcht bestond al in 1400 niet meer maar op en naast de ruïnes van de motteburcht werd een bestaande kapel in de loop der

eeuwen en in verschillende fasen verbouwd en uitgebreid.

Al van in de 12de eeuw was deze Ledebergkapel een bedevaartsoord. De kapel verwisselde in de loop van de daaropvolgende eeuwen nog al eens van eigenaar. Ook hier had de abt van de Ninoveabdij een hele tijd een vinger in de pap. Vooral op zondag en zeker op de feestdag van Sint-Apollonia, 9 februari, kwamen de bedevaarders van heinde en ver op beeweg om er haar tussenkomst en genezing voor tandpijn en tandaandoeningen af te smeken of om er de ommeegang te doen.

Pamel en Ledeberg bestuurlijk

De Brabantgouw was zoals al gezegd in de vroege Middeleeuwen een verzameling van graafschapjes, baronieën, heerlijkheden en vrijgebieden. In elk van deze regio's regeerden de plaatselijke heren als koningen, weliswaar op hun beurt verantwoordig verschuldigd aan een hogere heer, maar in werkelijkheid waren ze heel vrijgevochten. Trouwens ook niet te vergeten dat onze verre stamouders hier toen nog volop in het feodaal tijdperk leefden, wanneer de plaatselijke Heer het eigenlijk altijd en overal voor het zeggen had en haast met een vingerknip over het leven van zijn horigen kon beschikken.

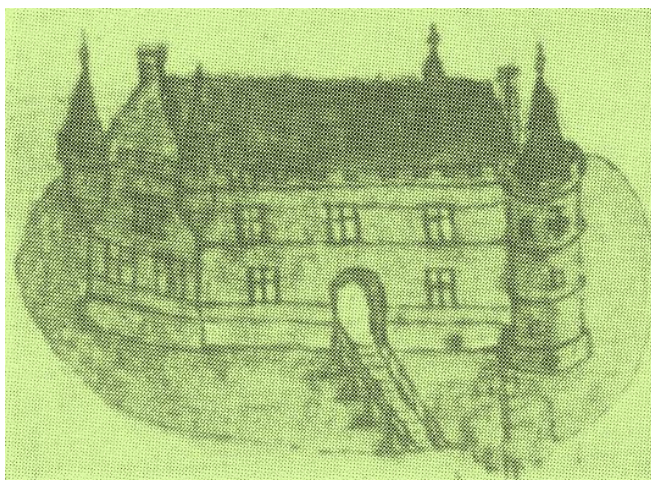
De Heren Ledeberg-Pamel waren vazallen van de Heren Van Grimbergen die toentertijd ook Heren van Ninove waren en die daar, vanuit hun grote motteburcht, ook opgericht tussen twee Denderarmen, het goede weer bepaalden.

Hun heerlijkheid werd het 'Land van Grimbergen' genoemd. Voor Ninove waren de Heren van Grimbergen leenhorig aan de Graaf van Vlaanderen maar voor het overgrote deel van hun heerlijkheid waren zij verantwoordelijk verschuldigd aan de Graaf van Leuven. Het zat dus allemaal zeer gecompliceerd in elkaar.

Intussen was de Pamelse leen opgesplitst in een Pamelse en een Ledebergse leen. De eerste Heer van het Pamelse leen was Bernardus van Paemelen, de zoon van Heer Willem I van Ledeberghe, de vierde Heer van Ledebergh (°ca 1200 en + ca 1240). Over de juiste locatie van hun woonplaats bestaat discussie. Bronnen vermelden als woonplaats van de Heren van Pamel 'een versterkte (kasteel)hoeve op korte afstand ten oosten van de kerk'. Voor de rest geen sporen. Gaat het hier over een kasteelhoeve waarop later door de kleinzoon van Bernardus van Paemelen, zijnde Johannes van Ledeberghe ende Paemelen, het Warande Casteel aan de huidige Lange Kamstraat werd gebouwd? Ik durf vermoeden van wel, maar zekerheid zullen we hierover wel nooit hebben.

Al na een goede vijftig jaar werd de splitsing van Ledeberg en Pamel ongedaan gemaakt en Johannes van Ledeberghe ende Paemelen (°ca 1270 en + ca 1310) was de eerste Heer die de twee opnieuw samengevoegde lenen onder zijn gezag kreeg. Hij resideerde eerst nog op de Ledeberg maar later in het Warande Casteel.

Voor een goed begrip, dit kasteel was géén motteburcht. Het werd einde 13de eeuw (jaren 1290) gebouwd, en in de jaren na 1610 grondig verbouwd tot zomerresidentie door Anne de Croÿ (een zoveelste de Croÿ met deze naam) en haar echtgenoot Nicolaes de Montmorency.

Philips De Dijn, een cartograaf uit Aspelare, tekende in 1621 het kasteel met vier ronde hoektorentjes en omwalde (tekening onderaan links). De gracht werd gevoed door de talrijke bronnetjes in de omgeving. In de Gootjesstraat, nu een residentiële straat, kwamen vroeger tientallen bronnetjes uit de talud gestroomd.

Op het einde van de 18de eeuw (vermoedelijk rond 1780) werd het kasteel volledig afgebroken en het vrijgekomen materiaal werd hergebruikt voor nieuwe woningen in de wijde omgeving..

De hertogen van Brabant en de Heren van Ledeberg-Pamel

Vanaf het begin van de 11de eeuw begon er in de Brabantgouw orde te komen in chaos van lokale heerlijkheden, graafschappen en vrijgebieden. Het waren vooral de Heren van Leuven die dankzij de steun en dankzij sluw lobbywerk aan het langste zeel trokken en die de ene na de andere lokale heer onder hun gezag konden brengen. Graaf Godefridus I van Leuven kan worden beschouwd als de grondlegger van het embryo van het latere hertogdom Brabant. Hoe dan ook, Brabant bleef een leen van de keizer van het Heilige Roomse Rijk.

In Vlaanderen was deze evolutie al veel vroeger op gang gekomen. De eerste graaf van Vlaanderen, Baldwinus met de Ijzeren Arm (°ca 840 en +879), de schoonzoon van Karel de Kale, want gehuwd met zijn dochter Judith van West-Francië, slaagde erin van Vlaanderen één geheel te maken. Op het einde van de 11de eeuw stonden op die manier twee machtsblokken tegenover elkaar. Brabant versus Vlaanderen. Vlaanderen was het best georganiseerd en slaagde er zelfs in om de grenzen van Vlaanderen naar het oosten te verleggen. Daar waar oorspronkelijk de Schelde de grens vormde, werd nu in grote lijnen de Dender de strategische grens. En dát heeft mee de geschiedenis van de heerlijkheid Ledeberg-Pamel bepaald. De eerste zelfbenoemde hertog van Brabant was de eerder genoemde Godefridus I, graaf van Leuven (°ca 1063 + 1139). Het was evenwel zijn achterkleinzoon, Hendrik I (°1165 + 1235), die door de legendarische Frederik Barbarossa, keizer van het Heilige Roomse Rijk, als hertog werd benoemd in het landgraafschap Brabant.

Dit landgraafschap was toen expliciet gelimiteerd tot de gebieden gelegen tussen de Dender en de Zenne. Omwille van zijn verdiensten in de derde kruistocht mocht hij voortaan de titel van hertog van Brabant, graaf van Leuven en markgraaf van Antwerpen onder zijn uitgevaardigde oorkonden schrijven.

Het was Hendriks vader, Godefridus III die de aanzet gaf voor de creatie van een nieuw heerlijkheid met als epicentrum het kasteel van Gaasbeek. Het was evenwel zijn zoon, Hendrik II (°1207 + 1248) die dit project volledig liet uitrollen.

Het Land van Gaasbeek ontstond uit de bekommernis van de hertogen van Brabant om aan de westkant van hun hertogdom een heerlijkheid, een bufferzone, te creëren die in staat zou stellen om mogelijke aanvallen vanuit vooral de naburige graafschappen Vlaanderen en Henegouwen op te vangen. Zo werden een aantal parochies die dáárvoor onder het kapittel van Nijvel ressorteerden en een aantal dorpen waar de hertog van Brabant de hogere jurisdictie in leen had gegeven aan de heer van Gaasbeek, samengevoegd. Het land van Gaasbeek omvatte aldus: Gaasbeek, Sint-Kwintens-Lennik, Sint-Martens-Lennik, Sint-Pieters-Leeuw, Vlezenbeek, Sint-Laureins-Berchem, Oudenaken, Gooik, Elingen, Itterbeek, Dilbeek, Schepdaal, Sint-Martens-Bodegem, Strijtem, Pamel en Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek.

En dit alles heeft de hartenklop van het leven van de heerlijkheid Ledeberg-Pamel gedurende de twee volgende eeuwen beïnvloed.

Hertog Joannes (Jan) I van Brabant en de heerlijkheid Ledeberg-Pamel

Hertog Jan was de eerste die er in slaagde hertogdom Brabant uit te breiden en als grootmacht op de kaart te zetten. Zeker nadat hij een coalitie onder leiding van de aartsbisschop van Keulen bij Woeringen (nu Worringen bij Keulen) wist te verslaan en zo de landen van Overmaas (tussen Maas en Rijn), bijna het hele hertogdom Limburg, wist te annexeren. Zijn zoon Jan II wist door diepgaande hervormingen zijn hertogdom te versterken en bracht er welvaart.

Hertog Jan I van Brabant

Diens zoon, Jan III, wist het te consolideren wat al een hele prestatie was want het rijke en welvarende Brabant was een gegeerde buit voor de bureu.

Over de imposante figuur Hertog Jan I (°Leuven 1252 en + Bar-le-Duc, Opper-Lotharingen op 3/5/1294) moeten we het later nog eens uitgebreid hebben. Om zijn belang voor het Ledebergs verhaal te begrijpen, moeten we wel weten dat hij voortdurend bezig was met het versterken van zijn grenzen. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat hertog Jan er een jaarlijkse gewoonte van maakte om de versterkingen in zijn grensgebieden te gaan inspecteren. In onze regio kregen vooral de Heren van Gaasbeek een alsmaar grotere verantwoordelijkheid toebedeeld. En wie Gaasbeek zegt, moet onmiddellijk aan de heerlijkheid Ledeberg-Pamel denken. Daar reikte zijn hertogdom tot aan de strategische Dender. Daar ook moest hij voortdurend op zijn hoede zijn voor de twee voorposten van Vlaanderen, Ninove en Liedekerke-Denderleeuw met hun burggraaf in Borchtlombeek. De burcht op de Ledeberg werd daarom meermaals versterkt tot een echt donjon en vermoedelijk hebben hier in de bossen naar Kattem toe de gebruikelijke uitkijktorens gestaan.

De contacten tussen de hertogen van Brabant en de heren van Ledeberg-Pamel waren hecht. Zo nam hertog Jan II de dochter van Jan van Ledeberg-Pamel, Marguerite van Paemele, als maîtresse. Samen hadden zij drie erkende bastaarden. Jan II vergat zijn maîtresse Marguerite niet. Hij huwelijkte haar later uit aan zijn halfbroer, Jan Meeuwe. Als zoethouder kreeg deze laatste de heerlijkheden Waver en Dongelberg (nu Waals-Brabant) in de schoot geworpen. Door dit verstandshuwelijk werd Jan Meeuwe één van de drieëntwintig gekende heren van Ledeberg-Pamel.

Het einde van de strategische rol van de heerlijkheid Ledeberg- Pamel

Hertog Jan III van Brabant huwde zijn dochter Margaretha in 1347 uit aan Lodewijk van Male, de laatste mannelijke graaf van Vlaanderen uit het huis Dampierre. Door deze bloedband werden het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant bondgenoten en verdween mettertijd de onderlinge naijver. En wanneer hun dochter Margaretha van Male in 1369 huwde met Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, werd het graafschap Vlaanderen opgeslorpt door Bourgondië. Hetzelfde lot stond het hertogdom Brabant veertig jaar later te wachten.

Deze politieke evolutie maakte dat de Dender haar strategisch belang verloor. In de heerlijkheid Ledeberg-Pamel werd de burcht op de Ledeberg meer en meer verwaarloosd en raakte ze vervallen. Het is niet bekend tot wanneer ze écht werd bewoond. Beneden in Pamel was er nog wel het Warandekasteel. Maar dit werd door de opeenvolgende Heren van Ledeberg-Pamel nog enkel als zomerresidentie gebruikt. Cosmas

Claude d'Ongnies, de laatste gekende heer van Ledeberg-Pamel, overleed op 3 januari 1709 op het kasteel van Blaasveld (nu een deelgemeente van Willebroek). Hij was ook graaf van Coupigny (nu departement Pas-de-Calais, Frankrijk). Deze zoon van Balthazar Willem en Anne de Croÿ was ridder van het Gulden Vlies en kwartiermeester in dienst van Spanje. De hele Ledebergse heuvel en al de andere eigendommen van de heren van Pamel en Ledeberg kwamen rond 1750 in het bezit van het huis de Mérode, een oud adellijk geslacht afkomstig uit het Rijnland. De leden van dit huis waren en zijn nog steeds gelieerd aan de verschillende Europese vorstenhuizen en de belangrijkste Europese adellijke huizen. Zo ook aan de grafelijke familie de Lévis-Mirepoix afkomstig uit de Franse Chevreusevallei. De nazaten ervan verwierven op hun beurt de vroegere domeinen van de heerlijkheid Ledeberg-Pamel. Door verervingen en verkoop gingen de gronden in de 19de – 20ste eeuw over naar 'gewone burgers'.

Willy De Smedt

Bronnen

Jan I, Hertog van Brabant: de dichtende en bedichte vorst (1253-1294). Samengesteld door Maria Ceunen en Jan Goossens. Uitgegeven bij Peeters Leuven in 1994; Brabants historie ontvouwt: die alder excellentste cronycke van Brabant en het Brabantse geschiedbeeld anno 1500. Auteur: Jaap Tigelaar. Uitgegeven in 2006 bij Hilversum Verloren; Vorsten en Vorstinnen in het Hertogdom Brabant (1106-1248). Naar een consolidatie van macht? Auteur: Lisa Demets. Uitgegeven bij Academia Press te Gent in 2014; Castrale motten langs de Dender – Bachelorpaper Paul Daem – KUL – 2011. Website Hubert De Bolle.

*Ledebergbos vandaag. Hier moet ongeveer de omwalling van de Ledebergse burcht hebben gestaan.
Foto Leo Van Vreckem.*

Het huis op de heuvel

Op een druk bezochte Open Monumentendag vroegen we enkele jaren geleden aan de bezoekers om een lijst op te maken met locaties die we zeker eens moesten aan bod laten komen op de jaarlijkse hoogdag van het materieel erfgoed. Helemaal bovenaan stond toen 'de witte villa op de Hoge Berg'. Het huis op de heuvel bleek een merkwaardige aantrekkingskracht te hebben op de dorpsgenoten. Het landhuis dat je, komend vanuit westelijke richting al vanop vele kilometers met zijn witte gevels tussen het groen gebladerde van de Ledebergse heuvel ziet uitsteken, heeft iets mysterieus. Zelf heb ik het zo nooit ervaren, ik woon al mijn hele leven aan de voet van de heuvel en het domein is een vertrouwd onderdeel van mijn biotoop. Maar toen ik de historiek van het pand probeerde samen te vatten, stootte ik toch op een aantal verrassende gegevens. Eens te meer moest ik vaststellen dat de verhalen die 'de mensen' vertellen, vaak verzinsels zijn of halve waarheden die berusten op twijfelachtige vermoedens. Uit het hoopje bij mekaar gevoegde beweringen, kon volgend scenario worden afgeleid: de man die het 'strooien kasteeltje' had gebouwd was een rijke Brusselse Jood. Hij was goudsmid en vriend aan huis bij koning Leopold III. Die zou in volle oorlogstijd (1941) bij de Duitse bezetter zijn invloed hebben aangewend om voor Altenloh de toelating te bekomen om in het beschermd landschap van Ledeberg zijn buitenverblijf op te richten.

Er werd zelfs met stelligheid beweerd dat bij het graven van de kelder gestoten werd op een onderaardse gang die vanaf de Ledebergse burchtkelders zou gelopen hebben tot onder de Dender om daar uit te komen op de plaats waar de eerste motte stond. Een attractief verhaal dat jammer genoeg (?) ver van de waarheid staat. Wij doken in de archieven, schuimden het internet af en gingen praten met mensen die het van dichtbij hebben meegemaakt. We konden nog niet alle puzzelstukken vergaren, maar met wat we vonden, kunnen al heel wat fabeltjes naar de prullenmand.

Altenloh

Op de vorige bladzijden werd de vroege geschiedenis al haarscherp uit de doeken gedaan. Wij nemen de draad op aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog. De Ledebergse heuveltop is op dat ogenblik een idyllische plek waar wandelaars genieten van een onwaarschijnlijk mooi uitzicht op de Dendervallei en het landschap dat zich open plooid van de Brakelse heuvels tot de torens en fabriekschouwen aan de Aalsterse horizon. Het is merkwaardig hoeveel familiekiekjes we hebben gevonden waarop lachende dorpsgenoten poseren met de heuvel op de achtergrond. Hoe wreed werd even later de rust verstoord door het uitbreken van de grote wereldbrand. Na de meidagen van 1940 moest het dorp zich aanpassen aan de vreemde bezetter.

Foto Norbert Verbestel

Na verloop van tijd hernam goed- of kwaad- schiks voor veel mensen het normale leven. Toen deed in 1941 het gerucht de ronde dat er op 'den Hogen Berg' een villa zou worden gebouwd. Consternatie!

Het waren de juffrouwen Lecoyer die de kat de bel aanbonden. De gewezen directrice en lesgeefster van het meisjespensionaat had vernomen dat een Brussels zakenman zijn oog had laten vallen op een perceel grond, ten zuidwesten van kapel en bos om er een landhuis te bouwen. De naam van de 'in-dringer' (Altenloh) klonk onze dorpsgenoten exotisch in de oren. Er werd gefluisterd dat hij van Joodse afkomst zou zijn. Hoe men tot die veronderstelling is gekomen, lijkt ons een raadsel. Gezien de 'sympathie' die de Duitse bezetter koesterde voor de Joodse burgers, zou het nogal paradoxaal zijn dat men uitgerekend zo iemand in betwist gebied een bouwtoelating zou geven. Wij raadpleegden alle mogelijke genealogische bronnen en kwamen tot het besluit dat de naam 'Altenloh' ontleend is aan een 335m hoge heuvel in Baden-Württemberg, in de omgeving van Karlsruhe. Er lopen wereldwijd een goede honderd mensen rond die de dorpsnaam als familienaam meekregen, waarvan een tachtigtal in Duitsland, enkele in België en nog een paar verdwaalde zielen ergens anders op de wereldbol. Hoe de Altenloh's in Brussel zijn terechtgekomen hebben we niet kunnen achterhalen. Dankzij een artikel in Le Soir van 24 december 1990 van Jean-François Walhain, kunnen we de familiesaga voor een groot deel reconstrueren. De patriarch was ene Edouard Altenloh (1816-1833) die in het jonge België van 1832 besliste om goudsmid te worden. Wij weten dat hij zich vestigde in de buurt van de Brusselse Magdalenakerk en dat zijn zoon Ernest (1850-1910) op die plaats in 1878 een juwelenwinkel opende. Wij mogen ervan uitgaan dat deze Ernest een begenadigd ambachtsman was en dat hij ook ondernemingszin had, want al vlug is het winkeltje te klein en wordt er verhuisd naar een van de meest exclusieve gebouwen van de stad, het neoclassicistische paleis op het Koningsplein, nr. 1. Toen heette het nog 'Hôtel de l' Europe', vandaag is daar het Magritte Museum gehuisvest (foto bovenaan rechts). Ernest Altenloh werd een begrip in de wereld van de zilversmeedkunst. Hij mocht zich officieel 'leverancier van het Hof' noemen. Hij

beleefde zijn hoogtepunt in 1910 toen hij op de Wereldtentoonstelling de Grote Prijs van het Kunstambacht won. Helaas werd hij kort nadien geveld door een hartaanval. Maar zijn zonen Robert (1879-1934) en Yvan (1887-1962) waren klaargestoomd om de dynastie voort te zetten. Na de Tweede Wereldoorlog werden de activiteiten van het zilveratelier niet hernomen. De verkoop van zilverwerk en de vervaardiging van juwelen werd in 1962 door Philippe Altenloh (° 1921), zoon van Yvan, verdergezet.

Voor we de bouw van het huis op de heuvel aanvatten, willen we de Rausalezer toch nog vergasten op een kleine anekdote die rechtstreeks te maken heeft met onze Brusselse zilversmid.

Toor'n en Stinneke, een jong koppel uit Kattem, was begin jaren veertig uitgeweken naar St-Joost Ten Node. Hij was 'chauffeur-livreur' bij een Brussels magazijn, maar zijn hoofdberoep was tuinier. Het was in de tijd dat de rijke mensen zich nog een hovenier konden permitteren. Toor'n ging dus op verschillende plaatsen een paar keer per jaar de tuin in orde brengen. Hij was vermaard voor zijn snoeiwerk, een echte specialist. Zo werkte hij ook regelmatig voor Yvan Altenloh. Die was zo goed bevriend met de tuinman, dat hij hem op een mooie dag belastte met een merkwaardige opdracht. Hij moest een precieus kroontje, vervaardigd door de zilversmid, naar het koninklijk paleis brengen. Toor'n heeft dat toen plichtsbewust gedaan, maar hij heeft eerst heel gauw een omwegje gemaakt naar zijn vrouw in Sint-Joost, heeft het kroontje eens op Stinneke haar hoofd gezet en is het toen vliegensvlug ten paleize gaan leveren. Maar hij had zijn vrouwtje heel even als een echte prinses gezien.

Bouwperikelen

Je moet het maar geregeld krijgen, in volle oorlogstijd de toelating bekomen om te bouwen op een perceel waarvan veel mensen dachten dat het behoorde tot het beschermde landschap van Ledebergbos. Kwatongen beweerden dat Altenloh de hulp zou hebben ingeroepen van Koning Leopold III, weliswaar een goede klant van hem. Een zoektocht in het gemeentelijk archief leerde ons de ware toedracht kennen. Wij vonden een kadasterkaart uit de jaren dertig (fig. onder), waarop staat aangegeven welke percelen behoorden tot het beschermd gebied. De rode lijn loopt rakelings langs het stuk grond waarop Altenloh zijn villa wou bouwen. Geen beschermd gebied dus en met de toelating van de gemeente Pamel in de hand, kon de bouw dus niet meer worden tegengehouden.

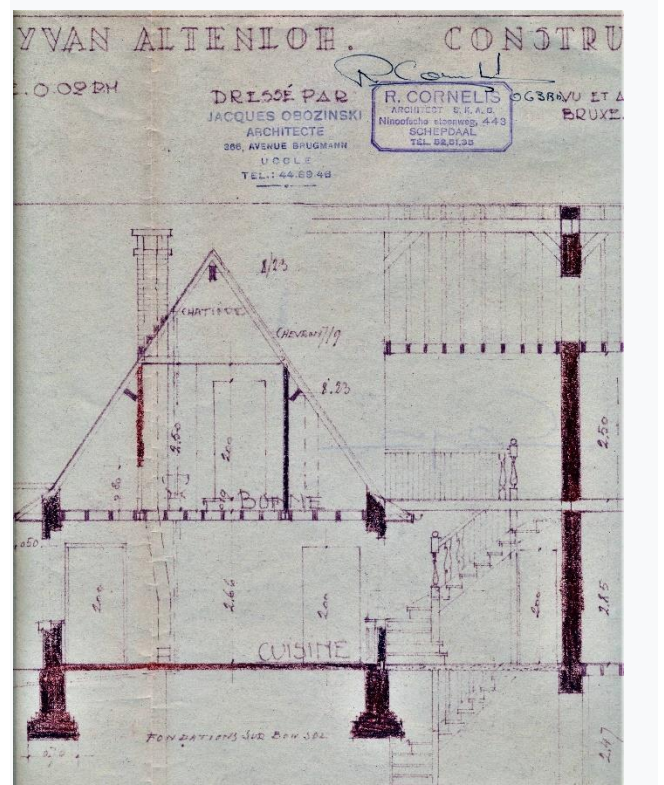

Niet dat het allemaal zonder slag of stoot verliep. Op 11 april 1941 stuurt Carton de Wiart, voorzitter van de Commissie Monumenten en Landschappen, een brief naar Altenloh, waarin hij zijn bezorgdheid in vriendelijke, maar duidelijke bewoordingen formuleert: (vrij vertaald) "We vernemen dat u op het punt staat een villa te bouwen op deze heuvel. Kunt u ons alstublieft het plan voor deze constructie bezorgen? Ik ben er bovendien van overtuigd dat uw goede smaak uw architect zal hebben geleid naar een ontwerp in harmonie met dit Landschap."

Een paar dagen nadien wordt al een antwoord teruggestuurd (vrij vertaald):

"Wees gerust mijnheer de Voorzitter, het is mijn bedoeling om een van die lange en lage Vlaamse boerderijen te bouwen, zonder verdieping, met een dak dat deels uit riet en deels uit dakpannen wordt gedekt, zoals gebruikelijk was in de vallei van de Pede en in Ledeberg zelf. De witgekalkte muren zijn onderaan afgewerkt met een strook teer. Ik houd alles laag zodat het opgaat in het landschap zonder het harmonieuze geheel van boerderijen, boomgaarden en windmolens te schaden. Ik zal u zeer binnenkort de plannen bezorgen".

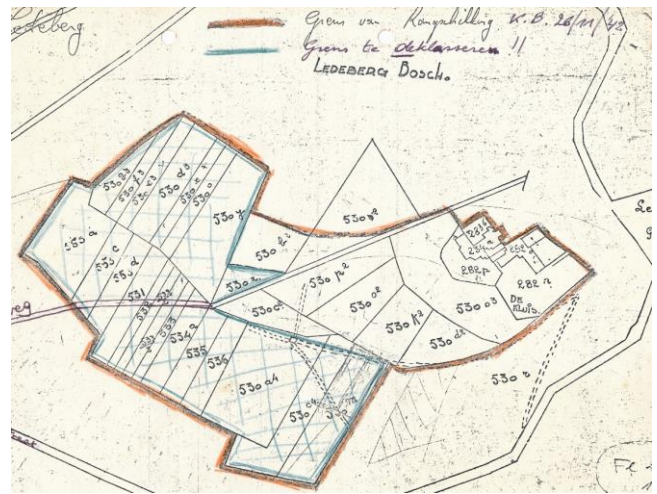
Dat plan werd niet door de eerste de beste getekend. Altenloh ging aankloppen bij een van de toparchitecten van het ogenblik: Jacques Obozinski (1890-1981) een vermaard modernistisch architect, zoon van een Poolse vader en een Belgische moeder. Dat het ontwerp voor de villa van Altenloh niet zo modern aandoet als de gebouwen die Obozinski in en rond Brussel realiseerde, zal te maken hebben met de wens van onze zilversmid die wou dat zijn woning zou 'opgaan in het landschap'. Waarschijnlijk werd daarom ook de assistentie ingeroepen van een tweede architect, R. Cornelis uit Schepdaal. Hun ontwerp wordt bewaard in de archieven van de gemeente Roosdaal.

Het heeft nog wat voeten in de aarde gehad vóór de eerste spadesteek kon worden gegeven. Landmeter Victor De Smedt heeft blijkbaar een aantal keer, nerveus leunend op zijn theodoliet (niveaumeter), staan wachten op de verantwoordelijke van de gemeente Pamel, want op 25 maart 1942 stuurde hij een boze (aangetekende) brief naar het gemeentebestuur. Een week later werden dan toch de palen geklopt en konden de bouwwerken beginnen. Volgens Hugo Borloo (die het weet van zijn vader) werd het metselwerk opgetrokken door Theophiel Van der Plas uit de Lombeekstraat. Dit is best mogelijk want 'Fil Plas' had een zeer goede reputatie als aannemer. Enkele maanden later werd de mei gestoken en kon de fraaie afwerking beginnen. Zoals hij aan de voorzitter van Monumenten en Landschappen beloofde, liet Yvan Altenloh de onderkant van zijn dak met pannen dekken, het bovenste deel met stro. Er waren meteen enkele spotgrage Ledebergenaars die spraken van 'het Strokasteeltje'. Altenloh zelf, hoewel Franstalig, doopte zijn nieuwe woonst 'Villa Kapelleweide'. Voortaan zou het witte huis op de heuvel een bakken zijn voor al wie vanuit 'de Vlaanders' het Pajottenland binnenreed.

Er waren echter slapende honden wakker gemaakt. We vonden een stapel documenten waarin tientallen eigenaars van percelen rond de Ledebergse heuvel ter kennis werd gebracht dat hun grondstuk zich bevond in beschermd gebied. Dit besluit werd neergelegd bij de provinciale Griffier op 26 november 1942. Een merkwaardige vaststelling: het beschermd gebied bevatte toen een aantal andere percelen dan op de vorige kaart (de oranje lijn). En hoe relatief het allemaal is... in 1975 wordt een voorstel tot **declassering** ingediend (de blauwe arcering), een voorstel dat enkele jaren later zonder veel rimpelingen wordt goed gekeurd.

Hoe frequent Yvan Altenloh zijn Ledebergse domus heeft bezocht, weten we niet. Het toezicht liet hij over aan een Ledebergse hovenier 'Louis', die plichtsgetrouw het enorme domein onderhield, als was het zijn eigen 'hofken'.

Toch kan van Yvan Altenloh niet gezegd worden dat hij zich niet betrokken voelde bij zijn tweede thuis. Hij was de milde schenker van vier mooie glasramen voor de Ledebergse kerk.

Toen de vrijwilligers van de burgerwacht (in 1944 opgericht door o.a. -tja, alweer eens-Jozef Borloo) een groot banket werd aangeboden, was Altenloh hun gastheer. Wie deze prachtige en feestelijke achtste augustus wil herbeleven, moet zeker eens het Davidsfondsjaarboek van 2001 lezen. Daarin beschrijft Herman Van Herreweghen uitgebreid de burgerwacht én het verloop van dit evenement, waarvan we onze lezer toch een paar beelden willen meegeven.

Foto boven: Yvan Altenloh, geflankeerd door burgemeester De Schepper (l) en Georges Borginon (r). Onder: Ledebergse burgers, dansend voor Villa Kapelleweide.

Op deze foto is Altenloh 57 jaar en in de fleur van zijn leven. Maar ook grote zakenmensen moeten de wet van de natuur ondergaan. Eind jaren '50 kwam Yvan Altenloh niet meer naar zijn stilaan verwilderend domein. De familie was niet geïnteresseerd in het huis op de heuvel en even later stond bij Villa Kapelleweide een bordje 'te koop'. De beroemde zilversmid overleed op 75-jarige leeftijd in 1962.

De villa van 'den advocaat'

De nieuwe eigenaar werd advocaat Pierre

Ronse. We hadden het voorrecht deze sympathieke familie als dichte buur te hebben. Mijnheer Ronse (1918-2003) en zijn echtgenote Agnès Fobe, (1925-2018) zijn intussen overleden, maar hun zoon Ignace was graag bereid om ons over de wedervaren van de Ronse's in Pamel te vertellen. Ignace was als arts achtentwintig jaar actief in Congo, Rwanda, Ecuador en Mali. Vandaag werkt hij voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken waar hij betrokken is bij programma's voor ontwikkelingssamenwerking en bij het WHO.

Ondanks het feit dat hij, omwille van al deze drukke bezigheden, zo lang het reilen en zeilen van het dorp niet meer had gevolgd, weet hij nog verbazend veel over de mensen die het Ledeberg van de jaren zestig en zeventig bevolkten. Hij wist me zelfs te vertellen dat de hond van pastoor Van de Gucht 'Kapir' heette en dat hij ook het verhaal kende van de ondergrondse gang die van de Ledebergse kapel naar de oude kerk van Pamel zou hebben gelopen en zelfs dat in het midden van dit onderaardse krocht een gouden tafel met dito stoelen zou hebben gestaan!

Om het hele, boeiende familieverhaal dat Ignace ons als een geboren causeur vertelde hier weer te geven, hebben we te weinig bladzijden in deze brochure. Een poging tot samenvatten.

"Mijn grootvader, Edmond Ronse, (°Gent 15 maart 1889, † Melsen 3 juli 1960) was senator en minister voor de Katholieke Partij en de CVP. Hij was de zoon van Herman Ronse, de oprichter van dagblad Het Volk. Hij studeerde in zijn geboortestad af als doctor in de Rechten en licentiaat in de handels- en koloniale wetenschappen. De familie Ronse behoorde tot de gegoede burgerij van Gent. Hij was gehuwd met Madeleine Roegiers (1892-1949) en vader van een kroostrijk gezin (15 kinderen). Hij behoorde tot de ACW-vleugel binnen zijn partij en was een vurige ijveraar voor sociale woningbouw. Van 1921 tot 1939 was hij provincieraadslid (van '25 tot '39 zelfs bestendig afgevaardigde). Van 1939 tot 1958 zetelde hij als senator in de 'tweede kamer'. Van 1947 tot zijn dood was hij burgemeester van Melsen. Hij bekleedde ook twee ministerposten: minister van Binnenlandse Zaken (1944-1945) en minister van Voorlichting (1945).

Overigens zou dit ministerschap zijn zoon Pierre nog goed van pas komen (dat zien we straks). Tijdens de Eerste Wereldoorlog was het gezin Ronse gevlucht naar het Franse Yverres, in het departement Île de France. Daar werd op 20 mei 1918 mijn vader Pierre geboren. Na de oorlog keerde de familie terug naar de Gentse Hoogstraat. Overigens heeft vader steeds zijn Gentse ziel bewaard en kon hij zich behoorlijk uitdrukken in het sappige dialect van de Stroppendragers”.

Pierre Ronse was een uitstekend student. Naast zijn studies 'Rechten' nam hij er 'en passant' ook Klassieke Talen bij. Hij zou in het begin van zijn carrière ook nog een aantal uren Grieks en Latijn onderwijzen. Zijn welbespraaktheid kwam hem later als advocaat uiteraard goed van pas. Wie daar een staaltje van wil lezen moet maar eens googelen naar 'de glimlach van het gerecht', een waternal van mooi geformuleerde standpunten die je zelfs al totale leek kunnen bekoren. Maar ondanks zijn vloeiend taalgebruik, had hij toch niet de juiste woorden gevonden om zijn toekomstige schoonvader te overtuigen. Met pretlichtjes in de ogen vertelt Ignace:

"Het lijkt een beetje op Romeo en Julia. De familie van vader (behorend tot de Vlaamse Gentse burgerij) en moeder (behorend tot de Franstalige bourgeoisie) kwamen niet zo goed overeen. De vader van moeder was fervent PSC-er, grootvader Ronse daarentegen was voor de CVP. Die kwamen eigenlijk politiek niet overeen, al behoorden ze toen nog tot een unitaire partij. Papa mocht niet trouwen met mama, haar vader verzette zich ertegen. Wanneer ze van beide ouders niet de toelating kregen, moesten ze in die tijd nog wachten om te trouwen tot ze 25 jaar waren. Voor vader Edmond Ronse was er geen probleem. Wél bij de familie

Fobe. 'Toevallig' was mijnheer Ronse in die tijd echter minister van Binnenlandse Zaken en werd die oude wet toen 'toevallig' veranderd. Ze konden dus in het huwelijksbootje stappen. Toch is het pas na de geboorte van het tweede kleinkind dat er opnieuw toenadering is gekomen. Maar al dat gekrakeel was voor vader (Pierre) Ronse wel de reden waarom hij nooit aan politiek heeft willen doen."

Meester Ronse heeft de politiek niet nodig gehad om een vermaard pleiter en geliefd lesgever te worden. Hij werd voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap van de Balie in Brussel. De familie was intussen naar de hoofdstad verhuisd. Maar de drukte van de metropool deed hen uitkijken naar een rustige plek waar ze de weekends met hun kinderen zouden kunnen doorbrengen. Hoe Pierre Ronse op het spoor is gekomen van Villa Kapelleweide, weten we niet. Maar dat hij er zich spoedig thuis voelde, staat vast. Hij vond zich niet te verheven om in sober werkplunje het grote domein te onderhouden en allerlei klussen zelf op te knappen. Hij integreerde zich ook in het culturele en parochiale leven. Zo herinneren we ons een feestelijke avond, georganiseerd door juffrouw Marie Borginon, waarop 'haar' Ludwigkoor moest optreden voor een genommeerde jury. Alle dorpsnotabelen waren present. Alleen de juryleden lieten op zich wachten. Senator Van Cauwelaert was toen toch maar aan zijn toespraak begonnen. Toen was het de beurt aan Meester Ronse. Juffrouw Marie had hem ingefluisterd, te blijven praten tot wanneer de jury toch zou aankomen. Ronse heeft toen een ronkende en enthousiasmerende toespraak gehouden van een vol uur. Terwijl de beschaamde juryleden dan toch plaats namen, ontving Pierre Ronse een daverend applaus voor zijn retorische marathon"...

De familie Ronse, begin jaren '80.

Boven (vlnr): vader Pierre Ronse, Olivier, Boudewijn, Ignace, moeder Agnès Fobe, Beatrice.

Onder (vlnr): Brigitte en Kris

De jaren die volgden, rolde tijdens week-ends en vakantiedagen het vrolijk gejoel van de heuvel. De zes kinderen konden zich uitleven op de hellende weide, in de zwemvijver die door een natuurlijk bronnetje werd gevoed, op het tennisplein of in het aanpalende Pastoriebos. Het was even schrikken toen op een kwade nacht in 1964 het strooien dak vuur vatte en de hele omgeving akelig verlichtte. Gelukkig werd niemand gewond en kon de schade worden beperkt. Bij de herstelling werden enkel dakpannen gebruikt. De naam 'strokasteeltje' had dus afgedaan. Overigens kraaide de rode haan nog eens op Ledeberg. Het voorjaar van 1984 was kurkdroog en tijdens de paasvakantie hadden arbeiders herstellingen aangebracht aan de sportzaal van het IMI, die pal tegen het pastoriebos was aangebouwd. Er moeten vonken ontstaan zijn, want plots stond het hele gebouw in lichtervlaai. Had toen de wind in de andere richting geblazen, dan was allicht het bos en Villa Kapelleweide door het vuur verwoest. Op dat ogenblik was het in het huis op de heuvel echter al veel rustiger geworden. De

kinderen waren uitgezwermd over de hele wereld, de energie om de steile heuvel te onderhouden nam af en op het perceel aan de andere kant van het steile kasseiwegje had de natuur vrij spel gekregen. Toch bleef de charme van de groene oase tussen de oprukkende bebouwing nog bewaard. Ook de kinderen en kleinkinderen van advocaat Ronse komen regelmatig nog eens de sfeer van hun jeugd opsnuiven. Een paar jaar geleden was er zelfs een grote bijeenkomst van de hele 'Ronse-struik'. De vele neven, nichten, ooms en tantes hebben toen kunnen genieten van het weergaloze landschap dat zich ontvouwt vanop het terras van de villa (foto hieronder).

Tijdens de voorbije maanden lag de villa er wegens de covid-miserie noodgedwongen verlaten bij. Het huis kreeg een aantal keer 'ongewenst bezoek'. De politie heeft een onderzoek geopend naar de daders. Hopelijk leidt dit spoedig tot resultaat en keert de rust terug op het 'huis op de heuvel'.

WE

Foto Jean-Pierre Vermeiren

Heimwee

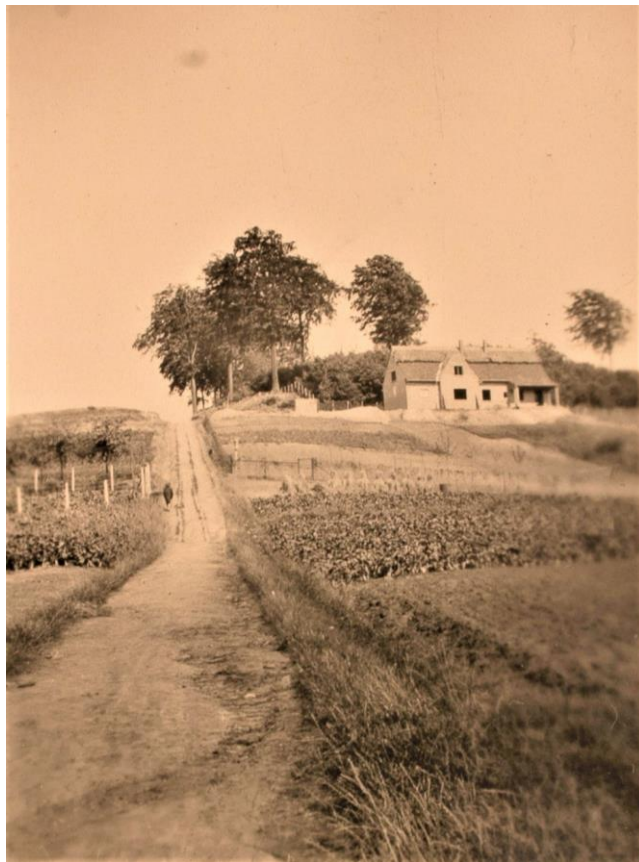
Van Dale noemt 'heimwee' het verlangen naar een vroegere omgeving of toestand. Wij vermoeden dat dit gevoel bij veel erfgoedwerkers een van de drijfveren is om iets van de mooie ervaringen, dierbare vrienden of mooie landschappen die men gekend heeft te bewaren. Dat gevoel zal zeker ook naar boven komen wanneer de bezoekers van onze Open Monumentendag 2020 de Ledebergse heuvel bezoeken. Ook foto's van meer dan een halve eeuw oud roepen nostalgie op. We kregen er heel wat doorgestuurd. Enkele ervan drukken we hier af. Telkens fungeert de 'Hoge Berg' als geliefd decor.

Hilde De Doncker bezorgde ons een 'kiekje' uit 1939 met vlnr Cornel, Marie en Remi Stockmans, Alma en (Meester) Cyriel De Doncker. Willy Uyttenhove (rechts onderaan) bewaarde deze foto met zijn zussen Frieda en Lydia.

En (juffrouw) Elza Van Saene legde in 1942 zelf de bouw van Villa Kapelleweide vast op de gevoelige plaat.

Hoeveel honderden kinderen hebben sindsdien het klimmende kasseibaantje genomen om naar school te gaan, of om enkele jaren later dievelings het Pastoriebos in te sluipen en onder het gebladerte van de beuken hun lief eeuwige trouw te beloven, of gewoon om vanop het hoogste punt de Dendervallei te overschouwen? Maar ongetwijfeld hebben ook de kinderen die vandaag deze omgeving bewonen over vijftig jaar of meer heimwee naar de heuvel zoals die er vandaag uitziet. Wij kunnen alleen maar ons best doen om ervoor te zorgen dat het beeld dat zij vandaag vastleggen in hun geheugen, toch nog wat mag lijken op wat in onze eigen herinnering wordt bewaard.

WE

Deze brochure werd samengesteld door de redactie van het tijdschrift Rausa, in samenwerking met de Roosdaalse Cultuurraad. Dankzij de steun van de Gemeente Roosdaal kon deze publicatie ook op 150 exemplaren worden gedrukt en verdeeld tijdens de Open Monumentendag van 13 september 2020 in Villa Kapelleweide, waar we mochten genieten van de gastvrijheid van de familie Ronse

Foto: Jean-Pierre Vermeiren